

ZORISLAV KALEB*

Ustavne promjene iz 2010. u odnosu na pravosuđe

UVOD

Hrvatski sabor je na temelju članka 145. Ustava Republike Hrvatske na sjednici 16. lipnja 2010. godine donio odluku kvalificiranom dvotrećinskom većinom o promjeni Ustava Republike Hrvatske koja je objavljena u Narodnim novinama br. 76/10. od 18. lipnja 2010. godine. Nakon toga Odbor za Ustav, Poslovnik i politički sustav Hrvatskoga sabora je na sjednici dana 6. srpnja 2010. godine utvrdio pročišćeni tekst Ustava Republike Hrvatske (URH).¹ Posljednja promjena Ustava RH učinjena je 28. ožujka 2001. godine.²

Dio izmjena odnosi se i na pravosuđe u užem smislu, i to: sudove, Državno sudbeno vijeće (DSV) te Državno odvjetništvo i Državnoodvjetničko vijeće (DOV). Također izmjene uređuju nezastarijevanje kaznenih djela u vezi s pretvorbom i privatizacijom, te s ratnim profiterstvom za vrijeme Domovinskog rata. Drugi dio izmjena odnosi se na pravosuđe u širem smislu riječi, i to na Ustavni sud RH kao sud *sui generis*, pučkog pravobranitelja te pristup informacijama koje se odnose i na pravosuđe. Ostale izmjene se odnose na lokalnu i područnu samoupravu, te referendum. Dio dopuna Ustava RH odnosi se na Europsku uniju primjerice, pravna osnova članstva i prijenos ustavnih ovlasti, sudjelovanje u institucijama Europske unije, pravo Europske unije i pravo građana Europske unije.

Detaljnije izmjene odnose se na Oružane snage Republike Hrvatske, pravo na pristup informacijama, obvezatnost i besplatnost obrazovanja, donošenje državnog proračuna. Kako referendum o pristupanju mora osigurati legitimnost takve odluke kao osnove članstva u Europskoj uniji, potrebno je osigurati da na referendumu dođe do izražaja stvarna volja biračkog tijela. Promjene odredbe članka 141. URH-a osiguravaju taj cilj propisivanjem donje granice najnižeg odaziva birača koji jamči legitimnost referenduma da referendumu mora pristupiti većina od ukupnog broja birača, s tim što se na referendumu odlučuje većinom birača koji su glasovali u Republici Hrvatskoj.

* mr. sc. Zorislav Kaleb, sudac Općinskog kaznenog suda u Zagrebu i viši predavač Visoke škole tržišnih komunikacija u Zagrebu.

¹ Pročišćeni tekst Ustava RH. (NN 85/10. od 9. srpnja 2010.)

² Promjena Ustava Republike Hrvatske. (NN 28/01. od 2. travnja 2001.)

1. ŠTO DONOSE PROMJENE USTAVA REPUBLIKE HRVATSKE

Sve se promjene Ustava RH mogu podijeliti u dvije skupine. U prvu skupinu ulaze izmjene i dopune Ustava RH, kojima se utvrđuje valjana ustavnopravna osnova kako za pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji tako i za učinkovito funkcioniranje Republike Hrvatske u Europskoj uniji, i to:

a) ustavna pitanja koja proizlaze iz pojedinih poglavlja pregovora s Europskom unijom (neovisnost Hrvatske narodne banke i Državnog ureda za reviziju, aktivno i pasivno biračko pravo državljana Europske unije koji borave u Republici Hrvatskoj, jačanje neovisnosti, nepristranosti i profesionalnosti sudbene vlasti, učinkovita provedba Okvirne odluke Vijeća Europske unije o europskom uhidbenom nalogu)

b) ustavna pitanja koja nisu izravno vezana za pojedina poglavlja pregovora već se odnose na modalitete pristupanja i funkcioniranja Republike Hrvatske u Europskoj uniji (ustavna osnova za pristupanje Europskoj uniji, referendum o članstvu Republike Hrvatske u Europskoj uniji, prijenos ustavnih ovlasti, sudjelovanje u institucijama Europske unije, izravni učinak i primjena prava Europske unije, odnos između zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti nakon stjecanja punopravnog članstva u Europskoj uniji te položaj državljana Europske unije u Republici Hrvatskoj i osiguranje njihovih prava).

U drugu skupinu spadaju izmjene i dopune Ustava RH koje su rezultat inicijativa udruga civilnog društva i određenih institucija, kao i onih koje se predlažu zbog usklađivanja s parlamentarnom praksom drugih zemalja (dopuna Izvorišnih osnova navođenjem svih nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, redefiniranje uloge i postupanja Oružanih snaga Republike Hrvatske, uvođenje instituta nezastarijevanja kaznenih djela ratnog profiterstva i onih iz procesa pretvorbe i privatizacije, obvezatnost i besplatnost općeg obrazovanja, uvođenje prava na pristup informacijama, redefiniranje institucije pučkog pravobranitelja, donošenje državnog proračuna, izbor sudaca Ustavnog suda RH, ostvarivanje biračkog prava hrvatskih državljana bez prebivališta u Republici Hrvatskoj te njihove zastupljenosti u Hrvatskom saboru i dr.).

2. IZMJENE U ODNOSU NA "SUDBENU VLAST"

Poznata je ustavna podjela državne vlasti između državnih tijela na *zakonodavnu*, *izvršnu* i *sudbenu*. Nesumnjivo je da je u toj podjeli *sudbena vlast* najslabiji dio ili najslabija karika, bilo u financijskom smislu ili u utjecaju na donošenje novih propisa iz području pravosuđa. Pored zakona iz područja pravosuđa koje predlaže Hrvatskom saboru, Ministarstvo pravosuđa donosi i pravilnike među kojima i Sudski poslovnik po kojem sudovi postupaju. Znatno utjecaj na pravosuđe ima i izvršna vlast posebice kad se uzme u obzir da se financijska sredstva za sudove, javni natječaji za nabavu opreme odobravaju i obavljaju preko Ministarstva pravosuđa. Ministar pravosuđa je tako do donošenja izmjena Ustava RH imenovao i smjenjivao predsjednike sudova te i dalje kontrolira sudsku upravu, a Hrvatski sabor donosi zakone po kojima sudovi postupaju. Dakle, ostale dvije vlasti *kroje* financijski i zakonski okvir djelovanja sudbene vlasti koja često nema utjecaj na to. Često upućuju i kritiku za stanje u pravosuđu, kojemu su sami zadali određeni zakonski okvir, a pritom suci nemaju bitnog utjecaja na buduće zakonske projekte u svezi s pravosuđem.

Po novome bi predsjednike sudova birao i razrješavao DSV-e, a ne ministar pravosuđa što dijelom doprinosi razdvajanju i osamostaljenju sudbene od izvršne vlasti.

Međutim, za potpunu neovisnost sudbene vlasti bila bi potrebna i financijska neovisnost koja bi se mogla postići da Vrhovni sud RH umjesto Ministarstva pravosuđa donosi Sudski poslovnik i raspolaže sam dodijeljenim novcem iz proračuna i prihodima od naplaćenih sudskih pristojbi, troškova postupka i novčanih kazni te ga raspoređuje sudovima.

Prema izmijenjenom članku 117. stavku 3. URH-a sudovi sude na temelju Ustava RH, zakona, međunarodnih ugovora i drugih važećih izvora prava. U navedenoj odredbi riječ *zakona* zamijenjena je riječju *prava* čime se odražava činjenica da postoji znatno veći broj pravnih izvora od onih koji su obuhvaćeni pojmom "zakona". Riječ "prava" uključuje i pravo Europske unije te sudovima daje ustavnu osnovu da ga izravno primjenjuju. U izvore prava Europske unije ubrajaju se ne samo osnivački ugovori, već i sekundarno pravo Europske unije, tj. pravna pravila koja institucije Europske unije donose temeljem osnivačkih ugovora. Ta su pravna pravila (uredbe, direktive, odluke, i dr.) u pravilu izravno primjenjiva pred nacionalnim sudovima, odnosno, stranke u sudskim postupcima mogu se na njih pozivati kao na izvor subjektivnih prava. Također, ovim izmjenama omogućuje se i primjena prakse Europskog suda, koja je u okvirima Europske unije također izvor prava. Ova izmjena odražava i činjenicu da sudovi sude na temelju znatno većeg broja pravnih izvora od onih koji su trenutačno navedeni. Istim izmjenama se pritom ne uspostavlja hijerarhija pravnih izvora.

Do sada važećom odredbom članka 118. stavka 1. URH-a bilo je propisano da Vrhovni sud RH, kao najviši sud, osigurava jedinstvenu primjenu zakona i ravnopravnost građana. Prema novousvojenoj odredbi Vrhovni sud RH, kao najviši sud, osigurava jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni (čl. 118. st. 1. URH-a). S obzirom na to da je riječ "građana" bila preuska, zamijenjena je riječima "svih u njegovoj primjeni", budući da će stupanjem u članstvo Europske unije Vrhovni sud RH osiguravati i ravnopravnost državljana država članica Europske unije, te pravnih subjekata iz tih država.

Prema novom članku 120. URH-a sudačka dužnost povjerava se osobno sucima, a u suđenju sudjeluju suci porotnici i sudski savjetnici, u skladu sa zakonom. Radi se ponajprije o Zakonu o kaznenom postupku, Zakonu o parničnom postupku, Ovršnom i Stečajnom zakonu i dr. u kojima se propisuje da pored sudaca u određenim predmetima odluke mogu donositi i pripremati i *sudski savjetnici*. Sukladno preporukama i europskim standardima, bilo je potrebno dodatno učvrstiti i razraditi ustavno načelo neovisnosti sudbene vlasti, te odrediti visoke kriterije i odgovornost za nositelje te vlasti. Objektivni kriteriji imenovanja su ključni za postizanje transparentnog, učinkovitog i stručnog pravosuđa, pa izmijenjene odredbe daju okvirne smjernice o tome koje osobe mogu obavljati tu iznimno važnu ustavnu dužnost. Prihvaćen je prijedlog Udruge hrvatskih sudaca koji se odnosio na obvezu sudjelovanja sudskih savjetnika u suđenju. Naime, Zakon o sudovima i Zakon o parničnom postupku daju mogućnost i sudskim savjetnicima da, pod nadzorom sudaca, vode postupke, utvrđuju činjenice i objavljuju odluke čime je omogućeno rješavanje velikog broja predmeta u sudovima te smanjenje broja neriješenih predmeta.

Izmijenjenim člankom 121. stavkom 3. URH-a dopunjuje se važeća ustavna odredba u smislu da je odobrenje DSV-a potrebno i za određivanje istražnog zatvora za suce. Radi

se o dosadašnjem pritvoru koji se posve promašeno u novom Zakonu o kaznenom postupku naziva *istražni zatvor*. Ispravni naziv bio bi *istražni pritvor* jer zatvor ipak upućuje na izdržavanje izrečene kazne zatvora. Ova ustavna promjena bit će odrednica za buduće zakonodavne promjene u kaznenom postupku.

Izmjenom članka 122. URH-a briše se stavak 2. kojim je propisana iznimka od pravila da je sudačka dužnost stalna tako što je utvrđeno da će se prigodom prvog stupanja na sudačku dužnost suci imenovati na vrijeme od pet godina, a nakon ponovnog imenovanja obavljaju svoju dužnost stalno. Brisanje stavka 2. ovoga članka Ustava RH vezano je uz uspostavu *Državne škole za pravosudne dužnosnike* kojom će se osigurati prethodni odabir kandidata i obrazovanje budućih sudaca te zajamčiti transparentan i objektivan način izbora sudaca. Iz navedenih razloga nije više potrebno da pri prvom stupanju na sudačku dužnost suci budu imenovani na vrijeme od pet godina.

2.1. Izmjene u odnosu na kazneno pravo i kazneno postupovno pravo

Članak 31. URH-a dopunjen je novim stavkom 4. kojim se propisuje da nema zastare za kaznena djela ratnog profiterstva kao ni za kaznena djela iz procesa pretvorbe i privatizacije, počinjena u vrijeme Domovinskog rata i mirne reintegracije, ratnog stanja i neposredne ugroženosti neovisnosti i teritorijalne cjelovitosti države – propisana zakonom, ili ona koja ne zastarijevaju prema međunarodnom pravu te se određuje da će se oduzeti imovinska korist ostvarena tim djelima. Riječ je o vrlo složenim kaznenim djelima koja su u pravilu počinjena sofisticiranim metodama s ciljem da se ne otkriju. Ti predmeti zahtijevaju od suca, koji je pravnik po struci i u pravilu nije radio u trgovačkom društvu, dobro poznavanje gospodarskih propisa, termina i prakse. Isti oduzimaju dosta vremena za proučavanje, raspravu i pisanje presude i drugo, te često imaju po nekoliko tisuća stranica razne dokumentacije. S druge strane u tim predmetima angažiraju se kao branitelji najbolji odvjetnici, a postoji i veliki odmak od događaja i to nekad preko 10 godina. To je često posljedica dugotrajnog prethodnog postupka, istrage ili pak kasnog otkrivanja kaznenog djela, a strankama je u interesu što više odugovlačiti takve postupke.

Ovom dopunom u tekst Ustava uveden je institut nezastarijevanja navedenih kaznenih djela, jer se ta djela smatraju, u javnosti, i u stručnim krugovima, iznimno teškim djelima za koja je nužno, pravedno i opravdano uskratiti primjenu instituta zastare, posebno imajući na umu vrijeme i okolnosti počinjenja, te prouzročene posljedice.

Kao razloge za donošenje iste odredbe navodi se da tijekom provedbe pretvorbe i privatizacije nisu postignuti očekivani ekonomski učinci, odnosno pretvorba i privatizacija nisu imale značajniji pozitivni učinak na gospodarski razvitak Republike Hrvatske. Provedba pretvorbe i privatizacije imala je za posljedicu povećanje unutarnjeg i vanjskog duga, značajan porast broja nezaposlenih osoba, nerazmjerno i brzo bogaćenje pojedinaca, s jedne strane, i nepravedno osiromašenje mnogih s druge strane, realni pad plaća i mirovina u odnosu na troškove života, te niz drugih posljedica. Smatra se da je pravedno i u duhu međunarodnog prava da se počiniteljima ovakvih teških kaznenih djela uskrati mogućnost da primjenom instituta zastare izbjegnu kaznenu odgovornost, a također da se u državnu blagajnu vrati bar dio nezakonito stečene dobiti.

Vidjet ćemo da li će se u praksi ići samo na pokretanje novih (starih) postupaka što bi dodatno moglo opteretiti pravosuđe novim predmetima ili će se samo dovršavati postojeći bez mogućnosti da padnu u zastaru. Predmetnu ustavnu dopunu potrebno je ugraditi i u odredbe KZ-a i ZKP-a.

3. IZRUČENJE NAŠIH DRŽAVLJANA ČLANICAMA DRUGIM DRŽAVAMA EU-a I EUROPSKI UHIDBENI NALOG

U članku 9. stavku 2. URH-a dodano je da će se hrvatski državljanin izručiti drugoj državi kada se mora izvršiti odluka o izručenju ili predaji donesena u skladu s međunarodnim ugovorom ili pravnom stečevinom Europske unije. Republika Hrvatska treba od dana pristupanja Europskoj uniji osigurati učinkovitu primjenu tzv. *europskog uhidbenog naloga*. Europski uhidbeni nalog je instrument uzajamne pravne pomoći *sui generis*, uređen Okvirnom odlukom Vijeća Europske unije 2002/584/JHA od 13. lipnja 2002. godine, kojeg su prihvatile i primjenjuju sve države članice Europske unije, pod uvjetima i na način propisan u Okvirnoj odluci Vijeća. Kao sredstvo pravosudne suradnje unutar Europske unije, europski uhidbeni nalog se temelji na uzajamnom priznavanju odluka pravosudnih tijela jedne države članice u okviru pravnog sustava druge države članice. Njegovom realizacijom tražena osoba se izručuje nadležnom pravosudnom tijelu druge države članice koja osobu traži, bilo u svrhu kaznenog progona ili u svrhu izvršenja zatvorske kazne.

Do sada važeća ustavna odredba u članku 9. URH-a nije dopuštala izručivanje hrvatskih državljana drugim državama, te je predstavljala pravnu prepreku za učinkovito izvršavanje europskog uhidbenog naloga od dana pristupanja Europskoj uniji, odnosno za cjelovito usklađivanje hrvatskog zakonodavstva s Okvirnom odlukom Vijeća o europskom uhidbenom nalogu. Iz navedenih razloga urađena je navedena prilagodba članka 9. stavka 2. URH-a, koja zadržava načelnu zabranu izručenja, kao odrednicu državljanstva, ali i osigurava ustavnopravnu osnovu za postupanje po europskom uhidbenom nalogu, odnosno za donošenje odgovarajućeg zakona kojim će se ovo pitanje detaljno urediti, u skladu s pravnim poretkom Europske unije. Izmjena također omogućava izručenje hrvatskih državljana temeljem sklopljenog međunarodnog ugovora s nekom trećom državom (npr. Bosnom i Hercegovinom ili Srbijom) što je kao mogućnost do sada bilo predviđeno samo za strance, prema članku 33. URH-a i radi eventualnih sklapanja takvih ugovora u budućnosti.

4. DRŽAVNO SUDBENO VIJEĆE (DSV)

Članak 124. URH-a koji propisuje ustavne odredbe o Državnom sudbenom vijeću predviđa da je vijeće samostalno i neovisno tijelo sudbene vlasti. Izmjenama Ustava RH-a, sukladno zahtjevima Europske unije, osigurava se institucionalno i organizacijsko jačanje tog tijela tako da bude neovisno o svakom utjecaju izvršne i zakonodavne vlasti. DSV-e samostalno odlučuje o imenovanju, napredovanju, premještanju, razrješenju i stegovnoj odgovornosti sudaca i predsjednika sudova, osim predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske. U tom smislu brisane su odredbe prema kojima je DSV-e u postupku imenovanja i razrješenja sudaca bilo dužno pribaviti mišljenje nadležnog odbora Hrvatskog sabora. DSV-e svoje

odluke donosi na nepristran način na temelju kriterija propisanih zakonom te sudjeluje u osposobljavanju i usavršavanju sudaca i drugog pravosudnog osoblja.

Istim člankom određen je broj članova, sastav i vrijeme na koje se bira DSV-e te način izbora predsjednika, a njegov djelokrug, ustrojstvo, način izbora članova i način rada uredit će se zakonom. DSV-e ima jedanaest članova, a čine ga sedam sudaca, dva sveučilišna profesora pravnih znanosti i dva saborska zastupnika, od kojih jedan iz redova oporbe. Članovi DSV-a više nisu odvjetnici koji su zamijenjeni s dva saborska zastupnika kao što je to u DOV-u. Razlog ove izmjene je ubrzavanje procedure imenovanja jer se prije izbora materijali s kandidaturama ne bi više slali u Hrvatski sabor na Odbor za pravosuđe radi davanja njihovog formalnog mišljenja. Članovi DSV-a biraju predsjednika između sebe. Predsjednici sudova, kao i do sada, ne mogu biti birani za članove DSV-a. Članovi DSV-a biraju se na razdoblje od četiri godine, s tim da članom DSV-a nitko ne može biti više od dva puta. Trenutačno u DSV-u obnašaju dužnost tri člana koja su izabrana drugi put, te oni više ne mogu biti birani kada im prestane mandat.

5. DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO I DRŽAVNOODVJETNIČKO VIJEĆE (DOV)

Članak 125. URH-a, koji propisuje odredbe o državnom odvjetništvu, potpuno je izmijenjen. Ustav RH definira da je državno odvjetništvo samostalno i neovisno pravosudno tijelo ovlašteno i dužno postupati protiv počinitelja kaznenih i drugih kažnjivih djela, poduzimati pravne radnje radi zaštite imovine Republike Hrvatske te podnositi pravna sredstva za zaštitu Ustava RH i prava. Glavnoga državnog odvjetnika Republike Hrvatske imenuje na vrijeme od četiri godine Hrvatski sabor, na prijedlog Vlade Republike Hrvatske, uz prethodno mišljenje nadležnog odbora Hrvatskoga sabora, dakle saborska većina. Zamjenike državnih odvjetnika, u skladu sa Zakonom o državnom odvjetništvu, imenuje, razrješuje i o njihovoj stegovnoj odgovornosti odlučuje DOV. Time se određuje da zamjenike državnih odvjetnika imenuje i razrješava Državnoodvjetničko vijeće koje odlučuje i o njihovoj stegovnoj odgovornosti.

Zamjenici državnog odvjetnika državnoodvjetničku dužnost obavljaju stalno. Time se utvrđuje stalnost državnoodvjetničke dužnosti zamjenika državnog odvjetnika i ukinuto je kao i sucima probno imenovanje na pet godina kod prvog imenovanja.

Odluke DOV donosi na nepristran način, a na temelju kriterija propisanih zakonom. DOV ima jedanaest članova, a čine ga sedam zamjenika državnog odvjetnika, dva sveučilišna profesora pravnih znanosti i dva saborska zastupnika, od kojih jedan iz redova oporbe. Članovi DOV-a biraju se na vrijeme od četiri godine, s tim da članom DOV-a nitko ne može biti više od dva puta. Članovi DOV-a biraju predsjednika između sebe. Čelnici državnih odvjetništava, dakle glavni državni odvjetnik RH, te županijski i općinski državni odvjetnici ne mogu biti birani za članove DOV-a. Ustanovljavanje, ustrojstvo, djelokrug i nadležnost državnog odvjetništva te djelokrug, ustrojstvo, način izbora članova i način rada DOV-a uređuju se Zakonom o državnom odvjetništvu.

Izmjenama Ustava RH brisane su odredbe članka 125. Ustava RH prema kojima se prigodom prvog stupanja na državnoodvjetničku dužnost zamjenici državnog odvjetnika imenuju na vrijeme od pet godina, a nakon ponovnog imenovanja obavljaju dužnost stalno. Brisanje istih odredaba vezano je uz uspostavu Državne škole za pravosudne dužnosni-

ke kojom će se osigurati prethodni odabir kandidata i obrazovanje budućih zamjenika državnih odvjetnika te zajamčiti transparentan i objektivan način izbora zamjenika državnih odvjetnika. Iz navedenih razloga nije više potrebno da pri prvom stupanju na državnoodvjetničku dužnost, zamjenici državnih odvjetnika budu imenovani na vrijeme od pet godina.

6. IZMIJENJENE ODREDBE O USTAVNOM SUDU REPUBLIKE HRVATSKE

Prema izmijenjenom članku 126. stavku 1. URH-a, Ustavni sud Republike Hrvatske, kao sudbena vlast *sui generis*, čini kao i do sada trinaest sudaca koje bira Hrvatski sabor dvotrećinskom većinom glasova ukupnog broja zastupnika iz reda *istaknutih pravnika*, osobito sudaca, državnih odvjetnika, odvjetnika i sveučilišnih profesora pravnih znanosti, na način i u postupku propisanim ustavnim zakonom. Dopunom stavka 1. članka 126. URH-a predlaže se da odluku o izboru sudaca Ustavnog suda Republike Hrvatske Hrvatski sabor donosi dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika, umjesto dosadašnje natpolovične većine, a u cilju izbora najkvalitetnijih kandidata za ovu odgovornu dužnost.

Bilo bi dobro da je Ustav RH ili Ustavni zakon o ustavnom sudu točno definirao pojam istaknutog pravnika. To nikako ne bi mogao biti pravnik za kojeg nitko ne zna u javnim i pravosudnim krugovima. Ako se radi o sveučilišnom profesoru to bi isto trebao biti istaknuti redovni profesor koji je redovno napredovao i istaknuo se brojnim knjigama i radovima.

Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske³ u članku 5. propisuje da se za suca Ustavnog suda RH može izabrati osoba koja je hrvatski državljanin, diplomirani pravnik s najmanje 15 godina radnog iskustva u pravnoj struci i koja se u toj struci istakla znanstvenim ili stručnim radom ili svojim javnim djelovanjem. Osoba koja je stekla doktorat pravnih znanosti i ispunjava druge uvjete iz stavka 1. ovoga članka može se izabrati za suca Ustavnog suda RH ako ima najmanje 12 godina radnog iskustva u pravnoj struci. Međutim, svaka osoba koja je stekla doktorat ne mora ujedno biti i istaknuti pravnik.

Smatram da bi uvjeti za suca Ustavnog suda trebali biti rad na pravnim poslovima bar 20 godina nakon položenog pravosudnog ispita ili da je barem bio 5 do 10 godina sudac Vrhovnog suda RH ili zamjenik državnog odvjetnika RH, redovni profesor pravnog fakulteta koji se istaknuo doprinosom u znanosti, akademik iz područja prava i sl. Također bi se mogla propisati i dob suca Ustavnog suda RH koja ne bi smjela biti manja od 50 do 55 godina u trenutku imenovanja.

Dakle, Ustavnim zakonom bi se trebalo propisati što je to točno istaknuti pravnik koji bi trebao biti sudac Ustavnog suda RH jer bi članstvo u Ustavnom sudu RH trebalo biti kruna karijere pravnika i zadnji posao u karijeri, a ne zanimanje na polovici karijere.

Mandat suca Ustavnog suda RH traje osam godina, a produžuje se do stupanja na dužnost novog suca u slučaju da do njegova isteka novi sudac nije izabran ili nije stupio na dužnost, a iznimno najdulje do šest mjeseci. Izmijenjenom odredbom, sukladno standardu Venecijanske komisije Vijeća Europe, uvodi se i ustavni mehanizam kojem je cilj

³ Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske. (NN 49/02. /pročišćeni tekst/, od 3. svibnja 2002.)

spriječiti blokadu rada Ustavnog suda RH u slučaju da parlament pravodobno ne izabere novoga suca. Stoga se predlaže produljenje mandata ustavnog suca do stupanja na dužnost novoizabranog suca, a najduže do šest mjeseci.

7. PUČKI PRAVOBRANITELJ

Prema izmijenjenom članku 93. URH-a pučki pravobranitelj je opunomoćenik Hrvatskoga sabora za promicanje i zaštitu ljudskih prava i sloboda utvrđenih Ustavom RH, zakonima i međunarodnim pravnim aktima o ljudskim pravima i slobodama koje je prihvatila Republika Hrvatska.

Svatko može podnijeti pritužbu pučkom pravobranitelju ako smatra da su, uslijed nezakonitog ili nepravilnog rada državnih tijela, tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave i tijela s javnim ovlastima, ugrožena ili povrijeđena njegova ustavna ili zakonska prava. Pučkog pravobranitelja bira Hrvatski sabor na vrijeme od osam godina, a on je samostalan i neovisan u svom radu. Uvjeti za izbor i razrješenje pučkog pravobranitelja i njegovih zamjenika, djelokrug i način rada uređuju se zakonom. Zakonom se, radi zaštite temeljnih ustavnih prava, pučkom pravobranitelju mogu povjeriti i određene ovlasti u odnosu na pravne i fizičke osobe.

Pučki pravobranitelj i ostali opunomoćenici Hrvatskoga sabora za promicanje i zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda imaju imunitet kao i zastupnici u Hrvatskom saboru. Izmjenom članka 93. URH-a utvrđeni su ustavni okviri za daljnju zakonsku razradu ovlasti pučkog pravobranitelja. Ovlasti pučkog pravobranitelja u radu na pojedinačnim slučajevima zaštite prava građana zakonom su ograničene na tijela državne i lokalne uprave i tijela s javnim ovlastima, a u odnosu na pravosudna tijela i druge pravne osobe može postupati samo putem upravnih tijela. Izmjenom Ustava RH uklonjena je dvojba oko mogućnosti da se ostale ovlasti pučkog pravobranitelja utvrde i zakonom.

Također, pučki pravobranitelj i svi opunomoćenici Hrvatskoga sabora za promicanje i zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda imaju imunitet kao i zastupnici u Hrvatskom saboru.

8. PRISTUP INFORMACIJAMA

Uveden je novi stavak 4. u članak 38. URH-a, kojim pravo na pristup informacijama koje posjeduju tijela javne vlasti postaje ustavno pravo, te se na taj način utvrđuje osnova za njegovu dosljednu zakonsku provedbu. Propisuje se i ustavna osnova za zakonska ograničenja prava na pristup informacijama koja moraju udovoljavati načelu razmjernosti ograničenja tako da ono bude razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju, u skladu s odredbom članka 16. stavka 2. URH-a, te nužna u slobodnom i demokratskom društvu, a propisuju se zakonom. Isto se odnosi i na pristup informacijama sudova i državnih odvjetništava.

Iako su udruge civilnog društva, prigodom predlaganja ove izmjene Ustava RH, kao jedini kriterij ograničenja prava na pristup informacijama navele kriterij tajnosti, zakonska razrada ograničenja treba poštovati međunarodne dokumente, a posebice Konvenciju Vijeća Europe o pristupu službenim dokumentima. Ista Konvencija u član-

ku 3. propisuje da svaka država – stranka može ograničiti pravo pristupa službenim dokumentima. Ograničenja moraju biti izričito navedena zakonom, moraju biti nužna u demokratskom društvu i razmjerna svrsi zaštite: a) nacionalne sigurnosti, obrane i međunarodnih odnosa, b) javne sigurnosti, c) *prevencije, istrage i progona kaznenih djela*, d) disciplinskih postupaka, e) inspekcije, kontrole i nadzora od strane javnih vlasti, f) *privatnosti i drugih legitimnih privatnih interesa*, g) komercijalnih i drugih ekonomskih interesa, h) ekonomske, monetarne i politike valutnog tečaja države, i) *jednakosti stranaka u sudskim postupcima i učinkovitosti pravosuđa*, j) okoliša i k) rasprave unutar ili između tijela javnih vlasti o nekom predmetu.

Pristup informaciji sadržanoj u službenom dokumentu može se odbiti ako njezino otkrivanje može ili bi moglo naštetiti bilo kojem interesu, osim ako postoji jači javni interes za njezinim otkrivanjem. Države – stranke trebale bi odrediti vremenski rok nakon kojeg ograničenja prestaju važiti.

U kaznenom postupku posebno su zaštićeni *osobni podaci i podaci o dosadašnjoj osuđivanosti okrivljenika* – izvod iz kaznene i prekršajne evidencije. Iz kaznenih postupaka protiv i na štetu maloljetnika, bračnih sporova u parnici te ostalih u kojima je to propisano zakonom i onih u kojima je sud donio posebnu odluku, isključena je javnost, a samim tim i mogućnost uvida u spis trećim osobama.

9. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Promjene Ustava RH od 16. lipnja 2010. godine u odnosu na pravosuđe svakako će doprinijeti poboljšanju i osamostaljenju sudbene vlasti s obzirom na to da će isključivo u rukama sudaca (DSV-a) biti nadležnost imenovanja i razrješenja sudaca i predsjednika sudova. Članove DSV-a iz redova sudaca birat će neposredno sami suci, a članove DOV-a državni odvjetnici. Ustavne promjene o trajnosti mandata sudaca i transparentnih pravila pri izboru sudaca i predsjednika sudova na Državnom sudbenom vijeću, također idu tome u prilog. Ukinut je reizbor sudaca i zamjenika državnih odvjetnika nakon pet godina od prvog imenovanja što je od 2000. godine služilo tome da se novi suci i zamjenici državnih odvjetnika drže pod kušnjom pet godina. Također, izbor svih članova DOV-a iz ruku Sabora prelazi na prošireni kolegij državnog odvjetništva RH.

Za potpunu neovisnost sudbene vlasti bila bi potrebna i financijska neovisnost koja bi se mogla postići tako da Vrhovni sud RH umjesto Ministarstva pravosuđa donosi Sudski poslovnik te raspolaže dodijeljenim novcem iz proračuna i prihodima koje naplate sudovi, te ga sam raspoređuje sudovima.